

dovedla podat v jiném materiálu jen socha. V *Derainovi* jest cosi až nábožensky přísného a velkého. Jeho Koupající se ženy pohoršovaly nejvíce; a přirozeně, neboť jejich monumentální velikost má cosi až ledovcově mrazivého. Jsme zde v prahorní oblasti umění, kde není ani stínu líbivé koketnosti a kompromisního pohodlí. Derain hledá formové pratytypy vesmírné architektury. Odhmotňuje těla v základní geometrické útvary, stupňuje jejich barevnou energii a váže ji v nové rytmické řady, vytváří největší formové napětí, které vyplňuje co nejhustší sítí celou plochu až po samy okraje plátna. Sledovati jej znamená zlézati velehory příkrou, kamenitou, vzdušnou stezkou zavěšenou nad propastmi. Že něco takového není právě pohodlná nedělní promenáda pro duševního měšťáka, jest možno klidně uznati a — nezměnití přitom nic ze svého soudu, že zde stojíme před opravdovým umělcem vzácné celosti charakterové. —

Expresionism není jen nová technika, expresionism jest celý nový světový názor, opačný světovému názoru impresionistickému. Impresionism utápěl se v prechající chvíli; co chtěl vystihnouti, byly atomy jevů, věčný tok věčné změny; všecko se kolísá, všecko se řítí na diváka v díle impresionistickém. Život, cítíš, nemá tu středu, ohniska, osy; jest rozložen v prach a dým, za nímž slehá se mlčení, dříve než jsi domluvil a dosnil.

Impresionism jest umělecký ekvivalent vědeckého atomismu a mohl vzniknout jen v době vědeckých specialisací, které rozrušily základní jednoty životní.

Expresionism touží ukázati za jevy jejich podstatu, za tím, co mizí, to, co zůstává a trvá: opravdovou bytnost světa a života. Život není mrak dýmu, život není jen duhová pára, která přehá. Pevně stojí svět a nebortí se ani pod tvou nohou ani pod tvou nadějí a věrou. Jsou v něm uloženy neměnné odvěké pratytypy a úkolem umělcovým jest sváděti v ně proměnlivost a prehavost jevovou. Jest v něm uložena stupnice hodnot a úkolem umělcovým jest vystihnouti ji podobenstvím svého díla.

Expresionism jest umělecky i kulturně kladnější než impresionism.

Patrouilly jsou feuilletonní črty velmi nestejně hodnoty: jsou mezi nimi pouhé grotesky málo vkusné, jako „Na výšinách“, jsou mezi nimi politické a sociální epištoly pamfletově přihrocené, na nichž jest beletristický jen rámec, jako „Afrika nejtemnější“, jest mezi nimi posléze několik scén komponovaných životem, výbušných, hrozivě pravdivých, o zvláštním pathosu opravdu nevšedním, viděných s podivnou vroucí naléhavostí a zachycených drásavým rydlem, vedeným horečnou, ale pevnou rukou. Šrámek svým způsobem zpívá píseň lidského hoře a utrpení, píše svým způsobem variantu Uražených a ponížených. Má smysl pro lidství deťané a pokořované, pro prostá srdce, která nesou své poslání lásky a oběti jako kletbu malomoci, pro tragiku duší čestných a zmatených na temných křižovatkách života. Kdo dovedl napsat tu mrazivě cudnou „Předehru“, plnou něhy zakřiknuté a stručné, a proto tak výmluvné, kdo dovedl udeřiti na tón té podivné baladické krásy — krásy starých vojenských písniček —, která zní z „Koni“, kdo dovedl v „Tragikomedii“ postavit na nohy tu figuru starého knížete o siluete tak velké a jednotné, tu figuru knížete, který hledá člověka a nalézá všude jen otroka, jest básník a jest si dlužen úctu. A jest si dlužen i uměleckou práci. Výraz p. Šrámkův, vždycky zajímavý, vždycky hledaný mimo ujetou silnici, proslapávající si vždycky svou stezku, rozptyluje posud někdy více pozornost než ji soustřeďuje; až bude ekonomičtější, bude i účinnější a bližší monumentalitě. Cenná jest na něm již dnes zvláštní teplá atmosféra lidské sympatie: slehá z něho již teplo vzácnější než pouhé teplo nervové.